

Studieperspectief van

Saskia van Broekhoven
Dordrecht, 09-05-2016

saskia_van_broekhoven@hotmail.com
0610380736

1. Motivatie.

De betekenis en het algemeen belang van kunstonderwijs heeft sinds dat ik ben afgestudeerd steeds meer inhoud gekregen. Het proces van scheppen is een manier van kennis verwerven die in het onderwijs een veel belangrijker rol zou moeten spelen dan dat vaak het geval is. In dit proces fascineren mij twee aspecten in hoge mate. In de eerste plaats kan 'het scheppen' niet plaats vinden zonder dat de lerende zichzelf persoonlijk in het proces betreft. Dat lijkt wellicht als een open deur, toch wordt hier in het onderwijs naar mijn idee te weinig bij stilgestaan. In de tweede plaats ben ik gefascineerd door de rol die de verbeelding speelt in het verwerven van kennis. Het leren van de mens, zoals Barend van Heusden in zijn theoretisch kader schetst, voltrekt zich in vier stappen; waarnemen, verbeelden, conceptualiseren en analyse. Vanuit dit kader is in het ontwikkelen van het denken de factor creativiteit onontbeerlijk. Verbeelden is in deze viersprong een benodigde vaardigheid die in het proces van kennis verwerven vanuit onze natuur reeds wordt ingezet. Ik maakte kennis met dit theoretisch kader tijdens het onderzoekstraject 'Cultuur in de spiegel'. Dit heeft op mijn denken en visievorming over kunstonderwijs een grote invloed gehad.

Dit zijn voor mij twee thema's waar ik graag mee verder wil. Niet alleen wil ik hiermee verder in mijn eigen lessen, ik wil het ook uitdragen naar buiten, eventueel naar collega's van andere vakken, maar liever nog naar aankomende (beeldende)docenten. Deze master wil ik gebruiken om de theorie achter deze twee thema's verder te onderzoeken, zodat ik mijn visie beter kan onderbouwen, zo nodig bij stellen en uitdragen. Ik denk in deze master de juiste handvatten te vinden die ik nodig heb om mij hierin verder te kunnen ontwikkelen.

2. Onderzoek.

Primair gaat mijn interesse uit naar het maakproces van de kunstenaar. Brieven of teksten van kunstenaars zelf, die gaan over hun eigen creatieve proces vind ik zeer interessant. Ik zie het als documenten die inzicht bieden in de achterliggende gedachten die een kunstenaar heeft gehad gedurende het maakproces. Deze bronnen verklaren de loop van dat proces uit de eerste hand. Het is de herkenning die ik vanuit mijn eigen proces ervaar, zij het op bescheiden niveau, waardoor ik geboeid wordt. Graag zou ik met studenten van een lerarenopleiding beeldende vorming experimenteren en op basis daarvan te onderzoeken welke vaardigheden zij ontdekken in hun eigen creatieve proces. Waarom zijn deze vaardigheden van belang voor de ontwikkeling van kinderen/scholieren en hoe geef je dat als docent/begeleider vorm? De kern voor het ontwerpen van lessen moet wat mij betreft altijd verbonden zijn aan ervaringen in het eigen maakproces.

Een voorbeeld van het meest recente werk dat ik in dit kader heb gelezen is 'Six drawing lessons' van Wiliam Kentridge¹. Het boek is opgezet als een lezing van de kunstenaar aan zijn

---

¹ William Kentridge, Six Drawing Lessons, Harvard University Press Cambridge Massachusetts, London,

toehoorders. Met als vertrekpunt zijn eigen werk stelt hij vragen over de functie van beelden. Steeds terugkerend is bijvoorbeeld de rol van maker en beschouwer die tegelijkertijd in één persoon verenigd zijn in het ontstaan van een werk. Het proces van creëren kan gezien worden als een dialoog met het medium en in die zin met jezelf. De uitkomst is vooraf hooguit in contouren zichtbaar. Deze wijze van werken, waarin de uitkomst van een proces pas tijdens het werken vorm krijgt, neem ik mee in de manier waarop ik mijn leerlingen begeleid in hun creatieve proces.

Op onderwijskundig gebied ben ik, zoals ik in mijn motivatie al heb aangegeven, beïnvloed door het theoretisch kader van Barend van Heusden. Ellen de Monchy heeft mij betrokken in haar zoektocht naar een manier waarop vaardigheden bij leerlingen kunnen worden gemeten en gewaardeerd. Dit project heet iLab en is tot ontwikkeling gekomen vanuit de kunstvakken.² Hierover leest u meer in mijn portfolio.

Op dit moment ben aan het lezen in 'De esthetische revolutie' van Arnold Heumakers. Hij geeft aan hoe ons modern kunstbegrip voortkomt uit het romantisch denken. Door een serie filosofielessen op het gymnasium van mijn zoon bedoeld voor ouders kan ik hier redelijk mee uit de voeten, maar er valt voor mij nog veel te studeren op dit gebied. Ik ben mij bewust dat de manier waarop wij in ons tijdsgewricht over kunst en esthetica denken van ons helpt in het op waarde schatten en in het perspectief zien van kunsteducatie. Ik kijk uit naar de module filosofie die deel uitmaakt van de opleiding.

3. Interdisciplinair artistiek samenwerken.

Creativiteit schuilt in ons *denken*. Een idee wordt uitgedrukt en het proces waarmee dat gedaan wordt, is in alle media van dezelfde aard. Het materiaal of de discipline waarmee iets wordt uitgedrukt kan verschillend zijn. Dit levert dan een andere uitwerking op. Ik heb ervaren dat het samen denken over een probleem met mensen die vanuit een andere discipline zoeken nieuwe inzichten oplevert. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking in de projecten met het Nederlands fotomuseum. Deze examenprojecten deed ik samen met mijn collega dans, een soundscape kunstenaar en een kunstenaar met specialiteit op het gebied van video, een educatief medewerker van het Fotomuseum Rotterdam. Met elkaar en met onze leerlingen, ontstonden geweldige eindexamenpresentaties. Ik kijk ernaar uit om ook binnen deze opleiding met mensen uit andere disciplines en achtergronden te mogen samenwerken. Het is alsof je met iemand die een andere achtergrond heeft dan jijzelf door een tentoonstelling loopt; je kijkt anders en ziet meer.

4. Praktijkopdracht.

Voor een korte onderwijs-opdracht voor interdisciplinaire lessen over en in de kunsten denk ik aan een museumworkshop. Bijvoorbeeld een muzikale of theatrale verwerking van een schilderij uit de 17^e of 19^e met scholieren uit het primair onderwijs. Een voorbeeld: Op dit moment loopt er in het Dordrechts Museum de tentoonstelling 'Schalken, de kunst van het verleiden'. Godfried Schalcken heeft in zijn opleiding bij Samuel van Hoogstraten het theater als inspiratiebron gebruikt. Veel van zijn schilderijen zijn anekdotisch. De link naar het theater, de rederijkers ligt in het werk besloten. Uiteraard is deze tentoonstelling tijdelijk, maar er zijn voldoende andere mogelijkheden voor een vergelijkbare opdracht. Doel van deze benadering is een andere manier van kijken ontwikkelen. Het museum staat hier open voor. De afdeling

---

² Instrumenten voor competentiegericht onderwijs door Ellen de Monchy

<http://www.ilab-info.nl>

educatie houdt zich bezig met de educatieve theorie 'Visible thinking'³. Deze techniek neemt in de musea aan populariteit toe. De theorie geeft handvatten om als rondleider op gestructureerde wijze samen met de bezoeker hardop te denken over kunst en zo een zinvol gesprek aan te gaan en een nieuwe ervaring in kunst beleven mee te geven. De doelgroep in mijn voorbeeld zijn basisschoolleerlingen. Deze kinderen zijn vrijer dan een volwassene. Ik denk dat de koppeling met theater of muziek bij deze jonge kinderen op speelse wijze een andere beleving van kunst oplevert. Mijn denken wordt nu beperkt door de grenzen van mijn eigen werkomgevingnetwerk. Uiteraard kan deze denkwijze ook buiten het Dordrechts Museum worden ingezet.

5. Kunsteducatief project.

Mijn voorkeur zou ernaar uitgaan dit project op de lerarenopleiding van de Willem de Kooning Academie (WdKA) in Rotterdam uit te voeren. Als ik alle mogelijkheden zou hebben die ik nu voor ogen zie, denk ik aan een opdracht waarbij aankomende docenten beeldend vanuit een voor hen niet vertrouwd medium als dans of muziek een opdracht te laten uitvoeren. Ze ervaren hoe het is om in een vakgebied te onderzoeken waarmee ze niet vertrouwd zijn en waarvoor zij niet zelf hebben gekozen. Hoe ervaren ze het maakproces? Dit is in feite wat hun toekomstige leerling zal ervaren. Welke universele vaardigheden herkennen ze in dit maakproces en zijn van belang voor het (kunst)onderwijs? Ik heb in april met betrekking tot dit idee contact gehad met WdKA. Een dergelijke project is mogelijk. Het zou goed kunnen passen in het derde leerjaar voltijd. Zij volgen in dit stadium van hun studie de module 'framed/re-framed', waarin ze onderzoeken wie zij als docent zijn en wat zij met hun expertise voor het beeldend onderwijs kunnen betekenen.

De opzet van de master met medestudenten vanuit verschillende achtergronden, maakt het mogelijk om vanuit alle disciplines op een volwaardig niveau een soortgelijke opdracht in te steken. Het levert voor de studenten in Rotterdam een leservaring op die in hun reguliere curriculum niet mogelijk is en op dit moment niet bestaat.

6. Opmerkingen

Mijn contact met de WdKA, mijn werkterrein in het VO, mijn contacten met educatie in het Dordrechts Museum en in het Fotomuseum zet ik graag in als netwerk voor deze opleiding. Op de informatiebijeenkomst heb ik kennis genomen van de opzet van de studie. Ik kijk er naar uit om te leren van anderen en mijn kennis en ervaring te delen met medestudenten.

Meer informatie:

-Het theoretisch kader van Barend van Heusden;

<http://www.rug.nl/cultuuronderwijs/projecten/zwarte-boekje.pdf>

-Onderzoek Cultuur in de Spiegel;

<http://www.cultuurindespiegel.nl>

-Instrumenten voor competentiegericht onderwijs door Ellen de Monchy;

<http://www.ilab-info.nl>

-William Kentridge, Six Drawing Lessons,

Harvard University Press Cambridge Massachusetts, London, England 2014

-Arnold Heumakers, De esthetische revolutie, Hoe verlichting en Romantiek de Kunst uitvonden. Boom, Amsterdam 2015

---

³ Visible Thinking is een educatieve theorie ontwikkeld door Harvard Project Zero. Mijn collega rondleider Larisa Sjoerds deelt haar kennis omtrent dit onderwerp met het Dordrecht museum. Bekijk voor meer informatie de web-site <http://www.thinkingmuseum.com>